

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ระบบโทษปรับ : ประวัติ

โทษปรับ เป็นโทษที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณและน่าเชื่อว่ามีมาก่อนโทษจำคุก เมื่อมีการตั้ง
ขึ้นเป็นรัฐ ผู้ปกครองรัฐก็พยายามดึงเอาอำนาจตัดสินคดีซึ่งเคยเป็นของเผ่าต่าง ๆ มาอยู่ที่ตน
เรียกว่า "ระบบความยุติธรรมโดยอำนาจรัฐ" (la justice publique) อันเข้ามาแทนที่
"ระบบความยุติธรรมโดยเอกชน" (la justice privee) ในการนี้รัฐมีอำนาจรับ
เงินส่วนหนึ่งจากผู้กระทำความผิด ในกฎหมายสิบสองโต๊ะของโรมันโบราณเรียกว่า ค่าไถ่โทษ
(composition) ต่อมาก็มีค่าตอบแทนที่รัฐเข้ามาจัดความยุติธรรมให้ (fredum) ท่านองค่าขึ้น
ศาลหรือค่าภาษี¹ ในระบบศักดินาของประเทศอังกฤษก็มีการเรียกค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี โดย
ให้ตุลาการเรียกเก็บจากผู้กระทำความผิดเรียกกันว่า ค่าใช้จ่ายในการรับบริการจากกระบวนการ
ยุติธรรมของรัฐ (a direct charge by the state against one who has caused
the state's protection and judiciary systems to be used)² ในเวลาต่อมาก็
เริ่มมีการกำหนดอัตราค่าปรับให้เป็นระบบมีหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้น คือนำไปใช้กับความผิดบางประเภท
แทนที่จะใช้เป็นการทั่วไป เพื่อหวังเพิ่มพูนรายได้แก่รัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อทฤษฎีหรือปรัชญาใน
การลงโทษเริ่มเป็นที่กล่าวถึงมากขึ้น การเรียกร้องค่าจัดระบบความยุติธรรม หรือค่าใช้บริการ
ศาลได้พัฒนาได้แยกออกไปเป็นค่าธรรมเนียม เนียมศาลต่างหาก ส่วนโทษปรับนั้นนักอาชญาวิทยาและ
นักทัณฑวิทยาเสนอความคิดว่า ควรนำมาใช้ให้สอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษที่ว่า โทษควรใช้เพื่อ
กาหราบปราบปรามผู้กระทำความผิดเพื่อให้ยับยั้งชั่งใจ มิให้กระทำความผิดอีก (deterrence)

¹ โกเมน ภัทรภิรมย์, "โทษปรับ", บทบัญญัติ, ปีที่ 16 ตอน 3, กันยายน, 2516,
หน้า 455-456.

² Robert E. Barrett, "The Role of Fines in the Administration
of Criminal Justice in Massachusetts" 48 Massachusetts Law Quarterly,
(1963), pp. 435-437

ทั้งควรลงโทษให้ถูกจุด หรือถูกกับความผิด เช่น ความผิดที่กระทำต่อทรัพย์สิน หรือกระทำด้วยความโลภ หรือแม้แต่มิ เหตุผลทางเศรษฐกิจการค้า การมีรายได้เข้ามาประกอบ ก็ควรใช้โทษปรับอันเป็นโทษต่อฐานะทางเศรษฐกิจผู้ผิด^๑ ทดแทนกันอีกประการหนึ่ง เมื่อเป็นที่ยอมรับว่าในการลงโทษต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมด้วย จะคำนึงถึงแต่หลักแก้แค้นทดแทนไม่ได้ ทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบอื่น ๆ ในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ก็เริ่มมีการนำโทษปรับมาใช้แพร่หลายขึ้น ในฐานะที่เป็นโทษสถานเบาและดูจะเป็นธรรมกว่าโทษอื่นในแง่ความรู้สึกของผู้ต้องโทษ ในทางเศรษฐกิจโทษปรับไม่เพียงแต่เพิ่มพูนรายได้แก่รัฐบางส่วน แต่ยังลดค่าใช้จ่ายของรัฐในการสร้างเรือนจำ ทัณฑสถาน ในการจ้างผู้คุม จัดหาข้าวปลาอาหารให้นักโทษ จัดระบบความปลอดภัยและระเบียบของนักโทษได้อย่างมหาศาล ในทางสังคม โทษปรับใช้ทดแทนหรือป้องกันการรับโทษจำคุกระยะสั้นซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องโทษมีจิตใจหยาบช้าและแข็งกระด้าง และช่วยไม่ให้เกิดจุดต่างพร้อยหรือปมด้อยที่ว่าเป็นคนชู้คุกในทางจิตวิทยา โทษจำคุกเมื่อบังคับเอาแก่ผู้หนึ่งนาน ๆ เข้าก็อาจชินชาหรือเห็นเป็นของธรรมดาอย่างที่สุดกันว่า "บ้านไม่ต้องเช่าข้าวไม่ต้องซื้อ" ซึ่งก็ดูเป็นประโยชน์ หรือความสุขของคนบางประเภทได้เหมือนกัน บางคนก็เห็นเป็นประสบการณ์ที่เรียกว่า "มหาวิทยาลัยแห่งชีวิต" ผู้ต้องโทษจำคุกหลายคนถึงกับใช้ประโยชน์จากระยะเวลาต้องโทษจำคุกศึกษาหาความรู้เขียนตำรับตำราต่าง ๆ ได้ แต่โทษปรับนั้น เมื่อถูกปรับครั้งใด ก็จะรู้สึกว่าเป็นโทษไปทุกครั้ง คงไม่มีใครซาติน ในทางการเมือง การที่ประเทศมีผู้ต้องโทษจำคุกมาก ๆ ย่อมมีผลเสียต่อภาพพจน์ของประเทศ และอาจส่งผลกระทบต่อการเมือง การปกครองในประเทศยิ่งถ้าเป็นการจำคุกบุคคลในความผิดบางประเภทที่อื้อฉาวเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ (controversial) เช่น ความผิดทางการเมืองก็อาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางการเมืองได้ง่ายด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีการนำโทษปรับมาใช้มากขึ้น ดังเห็นได้จากกฎหมายอาญาของประเทศทุกประเทศในโลก แม้แต่ประเทศสังคม

^๑ การกล่าวว่าโทษปรับเป็นโทษต่อสถานะทางเศรษฐกิจเป็นการพิจารณาจากข้อที่ว่าเป็นโทษต่อทรัพย์สิน ในขณะที่โทษประหารชีวิตเป็นโทษต่อชีวิต โทษจำคุกและกักขังเป็นโทษต่อร่างกายและเสรีภาพ นักทฤษฎีเห็นว่าในขณะที่โทษอื่น ๆ เช่น ประหารชีวิต จำคุก และกักขัง หรือแม้แต่รับทรัพย์สินมีผลกระทบต่อชื่อเสียงของผู้ต้องโทษอยู่บ้างไม่มากนักก็ยิ่ง โทษปรับอาจไม่เป็นโทษต่อชื่อเสียงเกียรติคุณเลย

นิยมซึ่งพลเมืองมีความเป็นอยู่ในทางเศรษฐกิจไม่สู้ดีนักราษฎรมีรายได้น้อย โทษปรับก็ยังไม่นำมาใช้ได้ และดูจะเป็นโทษที่น่าสพึงกลัวและรุนแรงไม่น้อยในประเทศดังกล่าว ในรัฐสังคมนิยมเช่นกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ซึ่งราษฎรมีความเป็นอยู่โดยทั่วไปดี โทษปรับก็ยังไม่นำมาใช้อย่างกว้างขวาง แม้แต่ในประเทศที่เคารพหลักสิทธิเสรีภาพ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เห็นว่าโทษปรับมีมนุษยธรรมมากกว่าโทษจำคุกหรือกักขัง ขณะเดียวกันก็ได้ผลเป็นการข่มขู่หรือปรามมากกว่าโทษจำคุกหรือกักขัง ในประเทศที่สภาพทางเศรษฐกิจไม่สู้ดีนัก เช่น ในทวีปอาฟริกาก็นิยมนำโทษปรับมาใช้โดยถือว่าเป็นโทษชนิดเดียวที่ทำให้เกิดรายได้ของรัฐอย่างเป็นระบบ โดยแทบจะไม่มีภาระในการจัดระบบหรือการบริหาร (increase income without cost of administration)

ระบบโทษปรับ : การพัฒนาแนวความคิดเรื่องโทษปรับ

อย่างไรก็ตาม นักอาชญาวิทยา นักทัณฑวิทยา และนักนิติศาสตร์ได้เสนอแนะว่าการนำโทษปรับมาใช้อย่างกว้างขวางและแพร่หลาย ไม่ได้หมายความว่ารัฐโดยผู้ออกกฎหมายจะกำหนดให้มีโทษปรับอย่างไร เมื่อใดก็ได้ และศาลจะใช้โทษปรับอย่างไร เมื่อใดก็ได้ หากแต่จะต้องอยู่ใต้กฎเกณฑ์และทฤษฎีอีกมากมาย จนถึงได้ว่า หลักในเรื่องโทษปรับเป็นระบบในตัวเอง จากรายงานวิจัยเรื่อง *The Fine in Comparative Law : A Survey of 21 Countries* ของศาสตราจารย์เกรบิง (Dr. Gerhardt Grebing) พบว่าใน 21 ประเทศมีการใช้โทษปรับอย่างเป็นระบบโดยที่รัฐพยายามจะจัดสัดส่วนเสียของโทษปรับให้หมดไปตามแนวทางที่ตนเห็นสมควร เช่น ประเทศสวีตเซอร์แลนด์ ประเทศกรีซ ประเทศนอร์เวย์ ประเทศเยอรมัน ประเทศออสเตรเลียและประเทศโปรตุเกส ใช้หลักกำหนดค่าปรับ โดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดเพื่อแก้ไขข้อเสียที่ว่า โทษปรับทำให้คนจนต้องเดือดร้อนแต่คนฐานะดีจะได้เปรียบ ประเทศฟินแลนด์ประเทศเดนมาร์ค และประเทศสวีเดน ใช้ระบบปรับตามวัน โดยเอารายได้ต่อวันของผู้กระทำความผิดมาคำนวณคิดหาจำนวนค่าปรับ โดยคูณกับจำนวนวันที่ศาลจะสั่งปรับ การปรับจึงสั่งเป็นวัน ๆ เช่นให้ปรับ 7 วัน หรือ 10 วัน ไม่ใช่ปรับ 100 เหรียญ หรือ 200 เหรียญ ซึ่งผู้กระทำความผิดแต่ละคนที่ถูกปรับจำนวนวันเท่ากัน แต่เพราะเหตุมีรายได้ต่อวันต่างกัน จำนวนค่าปรับจึงอาจต่างกัน⁴

⁴Gerhardt Grebing, The Fine in Comparative Law ; A Survey of 21 Countries (Cambridge : Institute of Crimonology, 1982), pp. 1-7

มีปัญหาค่าปรับบังคับยาก คือ อาจเก็บไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ถ้าข้อนี้ปล่อยให้สภาพเป็นเช่นนี้ สุดแต่เอาใจของผู้ต้องโทษว่าจะชำระหรือไม่ วัตถุประสงค์ในการลงโทษปรับก็เป็นอันล้มเหลวซึ่งก็ได้มีการแก้กฎหมายในหลายประเทศให้มีการใช้โทษอื่นแทนโทษปรับได้ หรือมีจะนั้นก็ให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจ และเป็นฝ่ายผ่อนปรนการชำระค่าปรับเสียเอง ภายใต้หลักเกณฑ์ที่เหมาะสม เช่น ให้ชะลอ หรือรอการลงโทษปรับ ให้คุมประพฤติระหว่างรอการลงโทษปรับ ให้ผ่อนเวลาการชำระค่าปรับ หรือยกเลิกค่าปรับที่ค้างชำระภายใต้เงื่อนไขที่ศาลเห็นว่าเหมาะสมและควรเห็นใจ วิธีจัดเก็บค่าปรับก็ได้มีการปรับปรุงให้สะดวกขึ้น ง่ายขึ้น เช่น ไม่ต้องให้ผู้ถูกปรับไม่ต้องปรากฏตัวต่อศาล บางประเทศใช้วิธี เปรียบเทียบในชั้นเจ้าพนักงานเพื่อบรรเทาคดีที่ขึ้นไปสู่ศาล หรือเมื่อศาลพิพากษาแล้วก็มีวิธีชำระค่าปรับโดยทางไปรษณีย์หรือวิธีอื่น ๆ ที่สะดวก เช่นเดียวกับรัฐยอมรับวิธีชำระค่าโทรศัพท์ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าภาษี

โทษปรับในระบบกฎหมายไทย

ตามกฎหมายไทย โทษปรับมีมาแต่สมัยโบราณมิใช่ความคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ เพราะอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศ เมื่อสมัยปรับปรุงประมวลกฎหมายดั่งในเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่องโทษกักขัง เสียอีกที่เป็นโทษใหม่ เพิ่งบัญญัติขึ้น เมื่อจัดทำประมวลกฎหมายอาญานับปัจจุบัน ในกฎหมายตราสามดวงได้กล่าวถึงโทษปรับในความผิดหลายกรณี เมื่อความคิดเรื่องศักดินาได้เกิดขึ้น คือ การที่ถือว่าแต่ละคนมีค่าตัว เช่น ทาสมีศักดินา 5 ไร่ ราษฎรทั่วไปศักดินา 25 ไร่ ขุนนางผู้มีบรรดาศักดิ์ ศักดินาอาจถึง 1,000 หรือ 2,000 ไร่ พระบรมวงศานุวงศ์ ศักดินาส่งเป็น 1,000 หรือ 10,000 ไร่ เมื่อมีการกระทำความผิดต่อบุคคลใด ก็จะเอาศักดินาของผู้เสียหายมาเป็นหลักในการกำหนดโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทษปรับ การปรับเรียกว่าการปรับไหม ต่อมาเรียกว่าปรับเป็นพินัย คือ เข้าเป็นของหลวง เรียกว่า พินัยหลวง ต่อมาก็แบ่งให้แก่ผู้เสียหายบ้าง เรียกว่าสินไหมกึ่ง พินัยกึ่ง คือ เข้าหลวงครึ่งหนึ่งเป็นค่าปรับ และให้แก่ผู้เสียหายครึ่งหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของความคิด เช่นเดียวกับในยุโรป เมื่อใช้กฎหมายลักษณะอาญาที่มีการนำโทษปรับมาใช้ แต่ระบบโทษปรับในขณะนั้นมีว่า ถ้าจำเลยไม่ชำระค่าปรับก็ให้ยึดทรัพย์สิน หรือให้จำคุกแทนค่าปรับซึ่งมีข้อวิพากษ์วิจารณ์มากกว่าผิดต่อหลักการลงโทษ ไม่เป็นธรรม มีการเลือกปฏิบัติระหว่างคนยากจนและคนมั่งมี อันเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบโทษปรับของไทยใหม่ในเวลาต่อมา เมื่อมีการจัดทำประมวลกฎหมายอาญานับใหม่ ซึ่งยกเลิกการจำคุกแทนค่าปรับ และให้มีโทษกักขัง

แทนค่าปรับแทน อันเป็นเหตุให้มีโทษกักขังขึ้นใหม่ เป็นโทษสำรองหรือโทษประกอบ มีไว้สำหรับเปลี่ยนโทษจำคุกระยะสั้นเป็นกักขังและการบังคับแทนค่าปรับ ในทางแพ่งเมื่อความคิดเรื่องนิติบุคคลเป็นที่ยอมรับก็ทำให้เกิดผลเรื่องความผิดทางอาญาของนิติบุคคล กฎหมายไทยถือว่านิติบุคคลทำผิดทางอาญาได้ แต่เมื่อจะลงโทษก็ลงได้แต่โทษปรับหรือริบทรัพย์สิน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 265/2473, 185/2489, 1144/2493, 219/2500) โทษปรับจึงเป็นประโยชน์สำหรับการลงโทษบุคคลบางชนิด

หลักการกำหนดโทษปรับ

ในเบื้องต้น การใช้โทษปรับจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายระบุให้มีโทษปรับ ไม่ว่าจะเป็นการบังคับให้ต้องปรับ เช่น ใช้คำว่าจำคุกหรือปรับ ทั้งจำทั้งปรับ หรือให้ศาลเลือกใช้ดุลพินิจ เช่น ใช้คำว่า จำคุกหรือปรับก็ตาม วิจารณ์งานในการที่จะให้มี หรือไม่มีโทษปรับ สำหรับความผิดอาญาย่อมเป็นของรัฐสภา แต่จะต้องคำนึงถึงหลักอาญาวิทยา หลักทัณฑ์วิทยา หลักรัฐศาสตร์ หลักนิติศาสตร์ หลักสิทธิมนุษยชน และนโยบายอาญาประกอบกันด้วย เช่น ถ้าเป็นความผิดร้ายแรง หรือกระทำโดยมีเจตนาหรือมีมูลเหตุจงใจพิเศษ การมีโทษปรับอย่างเดียวอาจไม่เป็นที่เข็ดหลาบ หวาดกลัว หรือความผิดใดที่นิติบุคคลมีโอกาสทำผิดได้ การมีโทษจำคุกโดยไม่มีโทษปรับ ย่อมไม่อาจบังคับแก่นิติบุคคลนั้นได้ หรือแม้มีโทษปรับแต่ค่าปรับเล็กน้อยอาจไม่สมกับสภาพหรือฐานะของนิติบุคคล ซึ่งปกติเมื่อถูกปรับย่อมเดือดร้อนน้อยกว่ากรณีบุคคลธรรมดาถูกปรับอยู่แล้ว

ในสหรัฐอเมริกา ศาลสูงสุดเคยตัดสินในคดี Tate v. Short^๑ เมื่อปี ค.ศ. 1971 ว่า การที่รัฐสภาออกกฎหมายจราจรกำหนดโทษปรับสถานเดียวในความผิดบางประเภท และถ้าไม่ชำระค่าปรับให้จำคุกแทนนั้น เป็นกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะเห็นได้ชัดว่า กฎหมายนั้นเลือกปฏิบัติในตัวของมันเอง คนที่มีเงินเสียค่าปรับไม่มีวันจะถูกจำคุกในความผิดนั้น แต่คนยากจนมีโอกาสถูกจำคุกได้ ซึ่งมีผลให้หลายมลรัฐต้องแก้ไขกฎหมายให้มีโทษจำคุกหรือปรับ ให้ศาลเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิด เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการต้องรับโทษ (Equality in Punishment)

เพื่อเป็นการลดภาระของศาล ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม และลดภาระของทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย บางประเทศจึงให้มาตรการปรับโดยที่คดีไม่ต้องขึ้นไปสู่

^๑ 401 U.S. 395 (1971)

ศาลเรียกว่า ปรับโดยเจ้าพนักงาน ในประเทศไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 ยอมให้คดีอาญาเลิกกันได้ ถ้าผู้กระทำความผิดยินยอมชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูง สำหรับความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียวแก่เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณาคดี และแม้เมื่อคดีถึงศาลแล้วถ้าผู้ต้องหาชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูง สำหรับความผิดนั้นมาชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยานประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 79 ก็ให้คดีเป็นอันระงับเช่นกัน แม้ข้อนี้ไม่ใช่เรื่องเปรียบเทียบ เพราะเป็นการแสดงเจตนาของผู้ต้องหาฝ่ายเดียวก็เป็นผล แต่ก็ให้ผลเป็นทางที่คดีระงับ ส่วนการเปรียบเทียบโดยนั้น ก็คือเมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนในคดีอาญา หรือเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจได้ทำการเปรียบเทียบ เช่น ตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ยอมให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเปรียบเทียบได้ตามพระราชบัญญัติเทศบาลรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้ นายกเทศมนตรี เทศมนตรี ปลัดเทศบาลรองปลัดเทศบาล หรือหัวหน้าแขวงทุกเทศบาลมีอำนาจเปรียบเทียบได้ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายอีก 10 ฉบับ ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กำหนดให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองทำการสอบสวนซึ่งเท่ากับว่าเปรียบเทียบได้ด้วย ส่วนใหญ่เป็นกฎหมายเกี่ยวกับประโยชน์ของท้องถิ่น เช่น กฎหมายว่าด้วยภาษีป้าย ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือน เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องเป็นความผิดที่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่อาจเปรียบเทียบได้ เช่น เป็นความผิดลหุโทษ หรือโทษที่ไม่สูงกว่าลหุโทษ เป็นต้น นอกจากนั้น ก็ยังมีพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมขึ้น

การเปรียบเทียบจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความยินยอมของผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และเจ้าพนักงาน เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 การเปรียบเทียบจะเกิดขึ้นเมื่อเจ้าพนักงานเห็นว่า ผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุก ชดเชยด้วยกัน ผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอมตามที่เจ้าพนักงานให้อำนาจเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบคดีอาญาจึงมิใช่เป็นการให้อำนาจตุลาการโดยฝ่ายบริหารเสียทีเดียว เพราะไม่มีการพิจารณาพิพากษาเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายกำหนดว่า ถ้ามีความยินยอมพร้อมใจทั้ง 3 ฝ่ายเกิดขึ้นเช่นนี้ ก็เท่ากับว่าเป็นการตกลงที่จะไม่นำคดีไปสู่ศาลนั่นเอง อันจะมีผลให้ไม่ต้องมีการสั่งฟ้อง ซึ่งเป็นดุลพินิจของฝ่ายบริหารอยู่แล้ว แต่นักกฎหมายบางคนก็ถือว่าเป็นการให้อำนาจในทำนองกึ่งตุลาการ

(Quasi-Judicial Power) แต่ในประเทศที่มีได้ยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจเคร่งครัดนัก เช่น

ในประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา ประเทศเยอรมัน ประเทศอินเดีย ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย การที่ยอมให้ฝ่ายบริหารเสนอร่างพระราชบัญญัติ เข้าสู่การพิจารณาของสภาได้ การที่ยอมให้สมาชิกรัฐสภาเป็นรัฐมนตรีในเวลาเดียวกันได้ การที่ยอมให้สมาชิกรัฐสภาตั้งกระทู้ถามหรือเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีได้ และควบคุมฝ่ายบริหารได้ ก็แสดงถึงความไม่เคร่งครัดในหลักการแบ่งแยกอำนาจ ถ้ามีเหตุผลอันสมควรอยู่แล้ว ประเด็นนี้จึงเป็นเรื่องในทางวิชาการมากกว่าจะเกิดผลกระทบต่อระบบปิตินทางปฏิบัติ

ในประเทศฝรั่งเศส แม้จะไม่มี การเปรียบเทียบอย่างของประเทศไทย แต่ก็มีวิธีพิจารณาคล้ายอย่างรวบรัด หรือย่อ เช่น เจ้าพนักงานผู้พบการกระทำความผิด อาจปรับได้ทันทีในความผิดเล็กน้อย หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พบเห็นการกระทำความผิดทุกโทษอาจทำเรื่องเสนอพนักงานอัยการ เพื่อทำรายงานต่อไปยังศาลที่มีอำนาจในคดีเล็กน้อย ศาลจะกำหนดค่าปรับแล้วแจ้งกลับไปยังผู้กระทำความผิดถึงวันเวลาที่เกิดเหตุ มูลคดีที่เกิด และกำหนดค่าปรับ ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ชำระค่าปรับในกำหนด ก็แสดงว่าไม่ยอมรับวิธีพิจารณาอย่างรวบรัด ซึ่งจะต้องดำเนินวิธีพิจารณาตามปกติในศาลที่มีอำนาจต่อไป วิธีพิจารณารวบรัด เช่นนี้คล้ายกับการเปรียบเทียบแต่เป็นการอิงอำนาจศาล ซึ่งประเทศฝรั่งเศสได้แนวความคิดนี้มาจากประเทศเยอรมัน และแสดงถึงการเคารพอำนาจตุลาการอยู่มาก ทั้งมีลักษณะเป็น "วิธีพิจารณา" อยู่ไม่น้อย คือมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าพนักงานอัยการ ศาล เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่นั่นเอง แต่ผู้เขียนเห็นว่า ไม่สู้จะจำเป็นสำหรับประเทศไทยเท่าไรนัก เพราะการเปรียบเทียบในระบบกฎหมายไทยอาศัยความยินยอมของทุกฝ่ายอยู่แล้ว วิธีพิจารณาโดยรวบรัด เช่นนี้อาจมีความจำเป็นให้ต้องตั้งศาลเพิ่มขึ้น และจัดระบบการยุติธรรมใหม่อีกระบบหนึ่ง ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของศาลและพนักงานอัยการต้องเสียเวลาและมีภาระค่าใช้จ่ายมากที่สุดในที่สุด ก็พึ่งสำนวนหรือรายงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่นั่นเอง การให้ยุติขึ้นสอบสวนเสียเลย โดยความยินยอมของรัฐ (ผ่านทางพนักงานสอบสวน) ผู้เสียหาย และผู้ต้องหา น่าจะเป็นหลักประกันความเป็นธรรมได้ตั้งอยู่แล้วและควรส่งเสริมให้มีการใช้วิธีนี้ให้แพร่หลายขึ้นในทางปฏิบัติ

มีตัวเลขที่น่าสังเกตว่า จากงบประมาณรายได้แผ่นดินประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2526 รัฐมีรายได้จากการเปรียบเทียบคดีอาญาซึ่งไม่ใช่คดีภาษีอากร สรรพากร สรรพสามิต หรือศุลกากร ถึง 1,339,323,193.33 บาท ปี พ.ศ. 2527 มีรายได้ถึง 1,397,651,274.00 บาท ปี พ.ศ. 2528 มีรายได้ถึง 1,588,916,588.72 บาท ปี พ.ศ. 2529 มีรายได้ถึง

1,465,416,950.32 บาท ในปี พ.ศ. 2530 มีรายได้ถึง 1,331,143,552.41 บาท และในปี พ.ศ. 2531 มีรายได้ 1,409,827,656.28 บาท*

เมื่อคดีไม่อาจเปรียบเทียบได้ หรือการเปรียบเทียบไม่เป็นผล คดีย่อมขึ้นไปสู่ศาลเมื่อศาลพิจารณาคดีแล้วในการพิพากษา ถ้าจำเลยไม่มีความผิดก็ไม่มีการผิดที่จะต้องลงโทษโทษปรับจึงใช้เมื่อได้ความว่าจำเลยได้กระทำความผิด ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติเกี่ยวกับโทษปรับไว้เพียงไม่กี่มาตรา กล่าวคือ มาตรา 18 ระบุว่า เป็นโทษชนิดหนึ่งที่เบากว่าโทษประหารชีวิต โทษจำคุก และโทษกักขัง มาตรา 28 ถึงมาตรา 31 กำหนดวิธีบังคับโทษปรับ มาตรา 79 กำหนดวิธีชำระค่าปรับก่อนศาลเริ่มต้นสืบพยานเพื่อให้คดีระงับ และมาตรา 95 มาตรา 98 มาตรา 99 กำหนดเกี่ยวกับอายุความในเรื่องโทษปรับ นอกนั้นก็กระจัดกระจายอยู่ในมาตราต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายอาญาภาคสองและภาคสาม ในฐานะที่เป็นโทษในความผิดฐานต่าง ๆ โทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาต่างจาก เบี้ยปรับในทางแพ่ง และต่างจาก เงินที่บิดา มารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาล ตามมาตรา 74 และ มาตรา 77 เพราะการชำระเงินตามมาตราดังกล่าวเป็นเรื่องข้อกำหนดสำหรับระวางไม่ให้เด็กก่อเหตุร้ายภายในเวลาที่กำหนด แม้การปรับฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 33 ก็เป็นการปรับพิเศษนอกเหนือไปจากโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 861/2503, 1604/2511) ซึ่งศาลลงโทษได้ทันทีต่อหน้าศาล โดยไม่ต้องฟ้องร้อง แต่การบังคับในกรณีผู้กระทำความผิดไม่มีเงินชำระค่าปรับ ก็คงต้องใช้ตามประมวลกฎหมายอาญานั้นเอง อีกประการหนึ่ง เงินค่าปรับนายประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ก็มีใช้การปรับอันเป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งทำให้เกิดผลดี ผลเสียต่างกัน เช่น ตามคำสั่งศาลที่ 29/2500 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำสั่งศาลชั้นต้นให้ปรับนายประกันในคดีอาญาซึ่งจำเลยหลบหนี 3,000 บาท นายประกันฎีกาขอลดหย่อนค่าปรับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ซึ่งถ้าถือว่าเป็นโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาย่อมต้องห้ามมิให้ฎีกาตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219

การที่ศาลจะใช้โทษปรับกับจำเลยหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น จำเลยเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ถ้าจำเลยเป็นนิติบุคคล ศาลก็ไม่มีทางเลือก จำเลยกระทำความผิด

* รายละเอียดเงินรายได้แผ่นดินประจำปีงบประมาณในแต่ละปี

ครั้งแรกหรือหลายครั้ง จำเลยมีฐานะหรือรายได้อย่างไร ในประเทศอังกฤษและประเทศอิสราเอล เคยมีตัวอย่างว่า ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้ไม่มีรายได้ และไม่มีทางจะชำระค่าปรับได้ การลงโทษปรับก็คือการที่จะเปลี่ยนเป็นโทษจำคุกในภายหลังนั่นเอง หรือมีจะนั้นก็ เป็นช่องทางให้คนอื่น ชำระแทนจึงไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ศาลจึงควรลงโทษจำคุกเสียดีกว่า โดย อาจให้รอการลงโทษหรือไม่ก็ได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นศาล นอกจากว่าควรจะใช้โทษปรับหรือไม่แล้ว มีปัญหาว่าจะปรับเท่าไร ข้อนี้ขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศว่า ใช้วิธีปรับแบบใด ซึ่งอาจแบ่งได้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

1. Fixed-sum System หรือปรับในอัตราที่กำหนดไว้ตายตัวในกฎหมาย ถ้าเป็นกฎหมายที่เคร่งครัดมากก็กำหนดไว้ในอัตราเดียว หรือกำหนดไว้เป็นระวางมีอัตราขั้นสูง ขั้นต่ำ ซึ่งแม้ศาลใช้ดุลพินิจได้กว้างกว่าการกำหนดอัตราเดียว แต่ก็ต้องอยู่ในกรอบที่กำหนด ประเทศไทย ใช้ระบบนี้

2. Day-fine System หรือปรับตามวัน ระบบนี้เกิดขึ้นจากความคิดของ ศาสตราจารย์ คาร์ล ทอร์ป (Carl Torp) ชาวเดนมาร์ก เมื่อปลายคริสต์ทศวรรษที่ 19 และต่อมา ศาสตราจารย์ โยฮัน ไทเรน (Johan Tyren) ชาวสวีเดนได้นำความคิดนี้มาขยายโดยมีหลักสำคัญว่า ให้ปรับผู้กระทำความผิดตามรายได้ และให้คิดค่าปรับเป็นจำนวนวัน ระบบนี้วางอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ผู้กระทำความผิดแต่ละคนมีรายได้ต่อวันไม่เท่ากัน ถ้าปรับ 300 เหรียญ ก็จะทำให้จำเลยแต่ละคนได้รับผลร้ายต่างกัน แต่ถ้าปรับเป็นจำนวนวัน แม้จะได้จำนวนวันเท่ากัน เช่น ปรับ ก. และ ข. คนละ 10 วัน โดยคิดตามรายได้ของ ก. และ ข. ในแต่ละวัน ถ้า ก. มีรายได้วันละ 50 เหรียญ ก็เท่ากับว่าจะถูกปรับ 50 เหรียญคูณ 10 วัน เท่ากับ 500 เหรียญ ส่วน ข. มีรายได้วันละ 100 เหรียญ ค่าปรับจะเท่ากับ 100 เหรียญคูณ 10 วัน เท่ากับ 1,000 เหรียญ

ความยากลำบากของระบบนี้อยู่ที่การคิดคำนวณรายได้ในแต่ละวัน ซึ่งอาศัยความรอบคอบละเอียดอ่อน ระบบตามวันนี้มีใช้ในประเทศฟินแลนด์ ประเทศสวีเดน ประเทศคิวบา ประเทศเดนมาร์ก ประเทศคอซตาริกา ประเทศโบลิเวีย ประเทศออสเตรเลีย และประเทศเยอรมันตะวันตก ซึ่งวิธีคิดคำนวณรายได้ในแต่ละวันอาจต่างกันไป เช่น ในประเทศสวีเดนให้หักภาษีและค่าลดหย่อนสำหรับครอบครัวออกเสียก่อน รวมทั้งถ้ามีหนี้ก็ให้หักออกได้บางส่วนด้วย ในประเทศบราซิลใช้วิธีคำนวณรายได้เฉลี่ย ในประเทศออสเตรเลีย ให้หน้าเอาทุนสะสมมาคิดเป็นรายได้ด้วย ในประเทศ

เดนมาร์ครายได้ของภริยาที่ว่างงานให้ถือว่ามียาได้ครึ่งหนึ่งของสามีในแต่ละวัน เป็นต้น

ระบบปรับตามวันมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีที่สำคัญ คือ ความยืดหยุ่นและลงโทษได้ตรงต่อสถานภาพที่แท้จริงของจำเลยอันจะมีผลให้การลงโทษตรงตามปรัชญาหรือความมุ่งหมาย แต่ผลเสียคือการคิดหารายได้ต่อวันเป็นเรื่องยุ่งยาก ประเทศนอร์เวย์และประเทศเนเธอร์แลนด์จึงได้ปฏิเสธระบบนี้ เพราะเหตุนี้ ส่วนประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่น ก็เห็นว่าระบบนี้ก่อความยุ่งยากมากนักรวมทั้งไม่แน่ใจว่าจะให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องโทษอย่างแท้จริง

การบังคับโทษปรับ

โทษปรับย่อมใช้ต่อบุคคลผู้ต้องคำพิพากษา เว้นแต่เป็นการเปรียบเทียบหรือกรณีที่ต้องหานำค่าปรับในอัตราอย่างสูงตามกฎหมายไปชำระต่อเจ้าหน้าที่หรือศาล ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ข้อที่ว่า โทษปรับจะต้องลงแก่ผู้กระทำความผิดและต้องคำพิพากษา จึงเป็นหลักทั่วไปแห่งการลงโทษและหลักความรับผิดชอบในทางอาญา โทษปรับอาจใช้เป็นโทษประธาน เช่น กฎหมายกำหนดโทษปรับสถานเดียว หรือเป็นโทษผนวกหรือโทษอุปกรณ์ เช่น ให้จำคุกและปรับด้วย โดยเหตุที่ผู้กระทำความผิดอาจเป็นนิติบุคคลด้วยก็ได้ ตามที่ยอมรับกันในปัจจุบัน เมื่อศาลพิพากษาว่านิติบุคคลมีความผิดและต้องรับโทษอาญา นิติบุคคล ย่อมไม่อาจรับโทษประหารชีวิต โทษจำคุกหรือโทษกักขังได้ เพราะเป็นโทษที่ลงแก่ชีวิตและเสรีภาพซึ่งไม่อาจใช้กับกรณีนิติบุคคลได้ ศาลจึงต้องใช้วิธีลงโทษปรับ แต่ก็ต้องเป็นไปในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด เพราะถ้าความผิดนั้นมีโทษจำคุกสถานเดียว ย่อมไม่อาจลงโทษแก่นิติบุคคลได้ แม้แต่เมื่อนิติบุคคลจะต้องเสียค่าปรับ แต่ไม่ยอมชำระค่าปรับก็ไม่อาจกักขังแทนค่าปรับได้ต้องใช้วิธียึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ นักกฎหมายในหลายประเทศได้เสนอความคิดว่าควรมีมาตรการอื่น เสริมโทษสำหรับนิติบุคคล เพื่อให้เกิดผลเป็นสภาพบังคับจริงยิ่งขึ้น

ในสมัยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญา การลงโทษปรับแก่จำเลยหลายคนใช้วิธีปรับด้วยกันหรือปรับแทนกันในทำนองเดียวกับการบังคับลูกหนี้ร่วมในทางแพ่ง เช่น ศาลอาจบังคับให้จำเลยคนหนึ่งหรือหลายคน เสียค่าปรับแทนคนอื่นจนครบได้ แนวความคิดนี้ เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีการใช้ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมาตรา 31 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ศาลจะพิพากษาให้ปรับผู้กระทำความผิดหลายคน ในความผิดอันเดียวกัน ในกรณีเดียวกัน ให้ศาลลงโทษปรับเรียงตามรายตัวบุคคล" หลักการใหม่นี้จึงเปลี่ยนแนวความคิดจากการลงโทษรวมกัน

(Collectivization of Punishment) มาเป็นการปรับหรือลงโทษเรียงตามตัวบุคคลแต่ละคน (Individualization of Punishment) ซึ่งหมายความว่าให้ปรับเรียงตามรายตัว เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ หลักการนี้เป็นไป เช่นเดียวกับในต่างประเทศอันสอดคล้องกับปรัชญาการลงโทษ⁷

ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า โทษปรับนั้นเป็นเช่นเดียวกับโทษอื่น คือต้องลงแก่ผู้กระทำความผิด จะลงแก่บุคคลอื่นในทำนองเดียวกับการริราชบาทหรือการประหารชีวิต เจ็ดชั่วโคตร ดังกรณีโทษอื่นตามกฎหมายสมัยก่อนไม่ได้ ข้อนี้เป็นไปตามหลักมนุษยธรรมและหลักนิติธรรมซึ่งแม้แต่ผู้กระทำความผิดก็ต้องคำนึงถึงมีหลักนิติศาสตร์และหลักในการลงโทษ ในการลงโทษเพิ่มขึ้นอีกข้อหนึ่งว่า โทษอาญาย่อมระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด ซึ่งก็มีบางประเทศก็รับมาใช้ อย่างเคร่งครัด เช่น ประเทศไทย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 ก็ได้ยอมรับหลักดังกล่าว และศาลก็ได้พิพากษาลงโทษว่า ไม่ว่าจำเลยจะตายลงในชั้นใด โทษนั้นเป็นอันระงับไปทั้งสิ้น ความผิดอาญาจึงเป็นความผิดเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิด โทษไม่ตกทอดไปถึงทายาทในประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐส่วนใหญ่ ใช้หลัก Abatement คือให้ศาลจำหน่ายคดี เมื่อจำเลยตาย แม้แต่เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุด ศาลไม่อาจจำหน่ายคดีได้ก็ให้บังคับเอาจากกองทุนสินทดแทนของมลรัฐดังกล่าว คือ โทษทางอาญาไม่ใช่หนี้ทางแพ่ง การลงโทษทางอาญาก็เพื่อบังคับเอาแก่ตัวผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะ เป็นเพราะต้องการแก้แค้นตอบแทน ผิดหัด ดัดนิสัย หรือป้องปรามก็ตาม เมื่อจำเลยตายแล้วย่อมไม่มีการตอบสนองปรัชญาการลงโทษใด ๆ ได้ แต่ก็มีบางรัฐที่ไม่เห็นด้วยโดยเห็นว่า เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ปรับแล้ว ย่อมก่อให้เกิดสิทธิหรืออำนาจรัฐที่จะบังคับเอาแก่ผู้กระทำความผิดหรือกองทุนสินของผู้กระทำความผิด การบังคับเอาแก่กองทุนสินของผู้ตายไม่ใช่เป็นการบังคับเอาแก่ทายาท เพราะถ้าผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ รัฐก็บังคับเอาจากกองทุนสินเดียวกันนั่นเอง ตามกฎหมายฝรั่งเศส ทายาทที่รับมรดกของผู้ต้องคำพิพากษาให้ปรับ อาจถูกบังคับให้ชำระค่าปรับได้ตามความเห็นชอบร่วมกันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของฝรั่งเศสเคยกำหนด นักกฎหมายฝรั่งเศสอธิบายว่า เมื่อมี

⁷ ในสมัยที่ใช้อกฎหมายลักษณะอาญา ก็มีการวิจารณ์อยู่มาก กฎหมายฝรั่งเศสเอง แต่เดิมก็ให้อำนาจศาลลงโทษปรับผู้กระทำความผิดหลายคนรวมกันได้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1975 มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาใหม่และให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ว่าจะปรับเรียงตัวหรือปรับรวมกัน

คำพิพากษาแล้วโทษปรับจะแปรสภาพ เป็นหนี้ทางแพ่ง ซึ่งทายาทจะต้องชำระโดยหักจากกองมรดก
 นั้นเอง หลักการนี้ ผู้เขียนเห็นว่าไม่น่าจะถูกต้อง การบังคับโทษปรับในกรณีผู้ต้องโทษตายควรเป็น
 เช่นเดียวกับการลงโทษอื่น ๆ โทษปรับ เป็นโทษเฉพาะตัวของจำเลย หลักกฎหมายไทยเรื่องนี้จึง
 เป็นธรรมและสอดคล้องกับปรัชญาการลงโทษที่อยู่แล้ว

การชำระค่าปรับ

ตามกฎหมายไทย ค่าปรับต้องชำระแก่ศาล เว้นแต่เป็นการชำระค่าปรับแก่เจ้าพนักงาน
 อื่น เช่น พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ก่อนที่คดีจะเข้าสู่ศาล ในประเทศที่ใช้ระบบปรับตามวัน
 ผู้มีหน้าที่เก็บชำระค่าปรับ คือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ซึ่งเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้
 อย่างกว้างขวาง เช่น ยึดกำหนดเวลาชำระค่าปรับได้ รวมทั้งร้องขอให้เปลี่ยนโทษปรับ เป็นโทษ
 อย่างอื่นได้ เมื่อจำเลยไม่ชำระค่าปรับตามกำหนด

ในประเทศฝรั่งเศส การชำระค่าปรับให้กระทำต่อพนักงานเก็บภาษี สังกัดกระทรวง
 การคลัง รวมทั้งมีมาตรการให้ความสะดวกแก่ผู้ต้องชำระค่าปรับ เช่น อาจชำระด้วยการ
 ช้อสดมภ์แล้วปิดลงบน เอกสารที่กำหนดส่งไปชำระ เป็นค่าปรับ ซึ่งก็เป็นการลงโทษผู้ต้องชำระค่าปรับ
 และมีผลให้รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้นสมความประสงค์ของโทษปรับนอกจากนี้ อาจมีการชำระค่าปรับทาง
 ไปรษณีย์ การชำระด้วยเช็ค ธนาณัติ และการโอนเงินบัญชีในธนาคารก็ได้

เงินที่ต้องชำระ เป็นค่าปรับยอม เป็นรายได้ของแผ่นดิน ไม่เหมือนในสมัยก่อนที่หักเป็น
 รายได้ของศาล ค่าปรับจะต้องไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด แต่ภายในอัตราดังกล่าว ศาลจะใช้
 ดุลพินิจกำหนดเท่าใดก็ได้ ในประเทศที่ใช้ระบบค่าปรับตายตัว ค่าปรับอาจถ่วงกันได้ในระหว่าง
 ผู้กระทำความผิดฐานเดียวกัน แต่ในประเทศที่ใช้ระบบปรับตามวัน แม้ค่าปรับที่ได้จะต่างกัน
 แต่ก็มีผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดแต่ละคนตรงตามฐานานุกรม คือผู้มีรายได้มากต้องถูกกระทบ
 กระเทือนมาก ในประเทศไทยซึ่งใช้ระบบปรับตายตัว หรืออาจสัมพันธ์กับสภาพ เศรษฐกิจและสภาพ
 อื่น ๆ ของผู้กระทำความผิดบ้าง ก็มีวิธีการกำหนดค่าปรับในกฎหมายหลายรูปแบบในระยะหลัง
 มีกฎหมายที่เกี่ยวกับ เศรษฐกิจยอมให้ปรับโดยสัมพันธ์กับความเสียหาย หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นได้
 มากขึ้น เช่นให้ปรับเป็นจำนวนเท่านั้น เท่านี้ เท่าของราคาทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งความผิด หรือให้
 ปรับเป็นวัน เดือน ปี จนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้อง

ในกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลักในรัฐธรรมนูญควบคุมอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติในการกำหนดค่าปรับไว้ ในกฎหมายและควบคุมดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าปรับ เรียกว่า หลักว่าด้วยการห้ามปรับเกินสมควร (Excessive Fine) แต่หลักนี้ก็ไม่มีที่ใช้นในประเทศอื่น^๑

สำหรับในส่วนของวิธีการชำระค่าปรับนั้น ตามกฎหมายไทย ผู้ต้องโทษปรับต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาต่อศาล ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ต้องชำระภายใน 30 วัน มิฉะนั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สิน หรือถูกกักขังแทนค่าปรับ หลักในเรื่องนี้มีอยู่ว่าผู้ต้องโทษต้องชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นักกฎหมายบางคนเห็นว่า กำหนดระยะเวลาผ่อนหรือขยายไม่ได้ ระยะเวลา 30 วัน เป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ตายตัว และไม่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความ จึงนำหลักเรื่องอำนาจศาลในการขยายระยะเวลามาใช้โดยอนุโลมไม่ได้ การที่กฎหมายกำหนดทางออกหรือหน้าที่ของศาลไว้เพียง 2 ประการว่าผู้กระทำความผิดไม่ชำระค่าปรับ ก็ให้ยึดทรัพย์สินหรือกักขัง ย่อมไม่มีทางที่ศาลจะใช้อำนาจเป็นอื่นได้ แต่ก็มีผู้ให้ความเห็นแย้งว่าการขยายระยะเวลา จะทำให้จำเลยมีทางชำระค่าปรับได้ อันเป็นการสมวัตตฤประสงค်ในการลงโทษปรับ มิฉะนั้นก็คงต้องใช้วิธีจำคุกหรือกักขังแทนค่าปรับอันเป็นการผิดวัตตฤประสงค်ของโทษปรับ อีกประการหนึ่งการผ่อนเวลาไม่ชำระการไม่ยอมชำระค่าปรับ เป็นเรื่องของการยอมชำระค่าปรับ ภายในกำหนดเวลาที่กำหนดคือ 30 วัน แต่การชำระค่าปรับขอขยายหรือยืดเยื้อออกไปซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงอะไรในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสวีเดน ประเทศเยอรมัน และบางรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย ก็ยอมให้ขยายเวลาชำระค่าปรับหรือผ่อนเวลาได้ ในประเทศไทยได้เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1579/2521 วินิจฉัยว่า การที่จำเลยขอผ่อนชำระค่าปรับจะถือว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับไม่ได้ การผ่อนเวลาเป็นดุลพินิจที่ศาลกำหนดได้ตามความยุติธรรมและเหมาะสม ถ้าผ่อนเวลาแล้วจำเลยไม่ชำระ ศาลก็ยึดทรัพย์สินชำระค่าปรับได้

---

^๑บทแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ 8 ซึ่งศาลสหรัฐตีความว่าจำกัดทั้งอำนาจของรัฐสภาและดุลพินิจของฝ่ายบริหารและตุลาการซึ่งต้องทำตามกฎหมาย บทแก้ไขนี้ กล่าวถึงการเรียกประกันเกินสมควร (Excessive Bail) ด้วย จึงเป็นการจำกัดอำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารด้วยว่าจะเรียกประกันเกินสมควรไม่ได้

ภายในกำหนด 5 ปี ถ้าไม่ยอมผ่อนเวลาให้จำเลยก็กักขังจำเลยแทนค่าปรับไม่ได้อยู่ดี (คดีนี้จำเลยเป็นนิติบุคคล) คงต้องใช้วิธียึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับอย่างเดียว ซึ่งถ้าทำเช่นนี้จะกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของจำเลยและทำให้เสียหายต่อผู้ถือหุ้น ระบบการเงิน การลงทุนภายในประเทศอาจจะกระทบกระเทือน พนักงานของบริษัทและครอบครัว (คดีนี้มีประมาณ 3,000 คน) จะว่างงาน ศาลจึงยอมขยายระยะเวลาให้ ขณะนี้คำพิพากษาคดีดังกล่าวเป็นบรรทัดฐาน แต่ก็อาจถูกกลับโดยศาลฎีกาในอนาคตก็ได้^๑

ผู้มีหน้าที่ชำระค่าปรับ คือ ผู้ต้องคำพิพากษาดังกล่าวแล้ว แต่อาจมีการชำระโดยบุคคลที่สามได้ โดยแสดงความประสงค์ขอชำระแทนผู้ต้องโทษ ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับ เพราะถ้ายอมให้ เป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่าผู้กระทำความผิดไม่ได้ถูกกระทบกระเทือนแต่อย่างใด แต่ก็มีบางประเทศที่ยอมให้ทำได้ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งผู้รับผิดชอบแพ่ง หรือนายประกัน ตลอดจนจำเลยอื่น ๆ อาจชำระค่าปรับแทนได้ในประเทศไทย เมื่อใช้ประมวลกฎหมายอาญาแล้ว การปรับรวมกัน หรือปรับแทนกันก็ไม่มียกต่อไปจำเลยคนหนึ่งจึงไม่อาจเสียค่าปรับแทนคนอื่นได้ และไม่มีกฎหมายยอมให้บุคคลภายนอกชำระค่าปรับแทนผู้ต้องโทษได้ เว้นแต่จะเป็นการชำระโดยผ่านทางผู้กระทำความผิดโดยถือว่าเป็นเงินค่าปรับของผู้กระทำความผิดเอง ซึ่งในบางประเทศถ้าทราบแน่ชัดว่าเป็น เช่นนี้ก็จะไม่รับชำระค่าปรับเช่นกัน

ปัญหาจากการไม่ชำระค่าปรับ

เมื่อผู้มีหน้าที่ชำระค่าปรับไม่ชำระค่าปรับ หรือชำระค่าปรับไม่ครบ ก็ต้องมีโทษอื่นมาเสริมหรือแทน เรียกว่า Substitute Punishment โทษทดแทนประการแรกคือ การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้ต้องโทษ ตามกฎหมายไทย ถ้าไม่ชำระค่าปรับใน 30 วัน ก็ต้องถูกยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับ แต่การยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับก็ไม่ก่อให้เกิดบุรีมลิสหิ เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 251 การยึดทรัพย์ให้ใช้เป็นค่าธรรมเนียมราคาทรัพย์สินหรือค่าทดแทนก่อนแล้วจึงถึงค่าปรับ วิธีการยึดทรัพย์ก็เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

^๑ เหตุผลของคำพิพากษาลงบับนี้ ยังไม่ลงรอยเดียวกันนัก แม้จะมีผู้เห็นด้วยในหลักการ เป็นส่วนใหญ่ก็ตาม

การยึดทรัพย์สินนี้จะกระทำก่อนครบ 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษาไม่ได้ (แต่การกักขังแทนค่าปรับ ถ้ามีเหตุสมควรศาลอาจกักขังก่อนครบ 30 วันได้)

โทษเสริมหรือโทษทดแทนอีกประการหนึ่ง คือการบังคับเอาแก่ตัวผู้ต้องโทษ โดยเอาตัวผู้นั้นมาจำกัด เสรีภาพ ความมุ่งหมายก็คือ เพื่อให้มีการทำงานทดแทนค่าปรับไม่ใช่เอาตัวมาควบคุมไว้เฉย ๆ ให้อ่าน ๆ ไป โทษชนิดนี้ที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไป คือโทษจำคุกและโทษกักขัง ตามกฎหมายลักษณะอาญาของไทย เคยให้ลงโทษจำคุกแทนค่าปรับ แต่เมื่อใช้ประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ก็ให้ศาลกักขังแทนค่าปรับ คำว่า กักขังแทนค่าปรับ มีด้อยค่าเหมือนกับกักขังอื่นเป็นโทษอาญาสถานหนึ่ง แต่นักกฎหมายบางคนเห็นว่า การกักขังแทนค่าปรับไม่ใช่โทษ เป็นเพียงสภาพบังคับทดแทน ทั้งวิธีกักขังแทนค่าปรับในที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือของผู้อื่นไม่ได้¹⁰ แต่ผู้เขียนเห็นว่า การกักขังแทนค่าปรับก็คือโทษชนิดหนึ่งนั่นเอง ในทางปฏิบัติก็มีสถานที่กักขังตนเองเดียวกันหรือใช้ร่วมกันกับผู้ต้องโทษกักขังแทนโทษจำคุก เมื่อครั้งมีการร่างประมวลกฎหมายอาญา เมื่อมีการดำริจะเปลี่ยนการจำคุกแทนค่าปรับมาเป็นกักขังแทนค่าปรับ กรรมการร่าง เกรงกลัวอยู่เหมือนกันว่า การกักขังแทนค่าปรับจะทำให้ผู้ต้องหาไม่ต้องทำงานไม่เหมือนโทษจำคุก ซึ่งเป็นอันรู้แน่ว่าผู้ต้องโทษต้องทำงาน ข้อนี้อาจเป็นเหตุให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการราชทัณฑ์และระเบียบการราชทัณฑ์ในเวลาต่อมาให้ผู้ต้องโทษกักขังทำงานด้วยถ้า เป็นการกักขังในสถานที่ของทางราชการ ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาให้กักขังแทนค่าปรับได้วันละ 70 บาท จากที่เคยใช้อัตรากักขังแทนค่าปรับวันละ 20 บาทมาเป็นเวลานาน ซึ่งเป็นการแก้ไขให้เข้ากับค่าของเงินและเป็นคุณแก่ผู้ต้องโทษยิ่งขึ้น ในกรณีมีการกักขังแทนค่าปรับและมีเศษ ค่าปรับไม่ถึง 70 บาท ไม่ว่าจะ เป็นเศษเท่าใดเกิน 35 บาทหรือไม่ก็ตาม เมื่อไม่มีกฎหมายว่าไว้เป็นอย่างอื่น ผู้เขียนเห็นว่า ต้องใช้กฎหมายในทางที่เป็นคุณ คือบัตเศษนั้นทิ้ง มิใช่ต้องนำมาคำนวณเป็นวันหรือครั้งวัน

ในต่างประเทศ มีทั้งที่ใช้โทษจำคุกแทนโทษปรับและกักขังแทนโทษปรับ ในประเทศสหรัฐอเมริกา บางรัฐใช้โทษจำคุก แต่บางรัฐก็ใช้โทษกักขัง มีผู้เสนอความคิดอยู่เหมือนกันว่าการจำคุกหรือกักขังแทนค่าปรับไม่ควรเป็นไปตามส่วนมากน้อยของค่าปรับ แต่ให้คำนึงถึงความ

¹⁰ ข้อโต้แย้งที่ว่า เป็นหรือไม่เป็นโทษ เกี่ยวพันกับประเด็นว่า จะนับโทษต่อได้หรือไม่ และอื่น ๆ

ผิดของจำเลยและความร่วมมือของจำเลยในการชำระหรือไม่ชำระค่าปรับ¹¹ แต่หลักเกณฑ์ใหม่ ตามข้อเสนอนี้ อาจจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการคำนวณเวลา จำคุกอยู่เหมือนกัน ในประเทศ ที่ใช้ระบบปรับตามวัน แม้จะนิยมใช้โทษจำคุกมากกว่าโทษกักขัง แต่ก็ทำตารางกำหนดไว้ล่วงหน้า ว่าถ้าถูกปรับกี่วัน หากไม่มีเงินจะต้องเปลี่ยนมารับโทษจำคุกกี่วัน แต่มีได้หมายความว่า โทษจำคุก แทนค่าปรับจะมีจำนวนวันเท่ากับวันปรับ หากใช้วิธีกำหนดวันปรับให้สัมพันธ์กับวันจำคุก เช่น ยิ่งโทษปรับมีจำนวนมากเพราะวันปรับมีมากหลายวัน จำนวนวันจำคุกจะยิ่งลดลงโดยถือว่า แต่ละวันที่ ต้องโทษจำคุก ทำให้ผู้ต้องโทษต้องสูญเสียรายได้และสูญเสียทั้งอิสรภาพประกอบกัน

การรอลงและการเลิกบังคับชำระค่าปรับ

ในกฎหมายไทย การรอลงโทษจำคุกยอมมีได้ตั้งที่เรียกว่า การรอลงอาญา แต่ การรอลงโทษปรับมีไม่ได้ เมื่อศาลพิพากษาให้ปรับ จำเลยก็ต้องชำระค่าปรับ เว้นแต่จะขอผ่อน เวลาได้ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1579/2521 ดังกล่าว มีข้อเสนอแนะว่าการรอลงโทษปรับ น่าจะเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลยพินิจได้มากขึ้น และให้ความยุติธรรม เป็นคดี ๆ ไป ทั้งเป็น การเสี่ยงการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ รวมทั้งแบ่งเบาภาระของรัฐในการเสียค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูผู้ ถูกกักขังแทนค่าปรับ¹² ที่สำคัญคือ ในระหว่างรอลงโทษปรับ จะเปิดโอกาสให้ศาล คุมความประพฤติผู้กระทำความผิดได้ การคุมประพฤติน่าจะมีผลให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกรังกลัว และยับยั้งชั่งใจในการจะกระทำความผิดต่อไป แต่การรอลงโทษปรับอาจมีผล

¹¹ คำว่า จำคุก เรียกว่า imprison ส่วนการกักขังใช้คำว่า detain หรือ confine

¹² ในปี พ.ศ. 2527 มีรายงานประจำปีกระทรวงยุติธรรมระบุว่า มีผู้ต้องโทษปรับตาม คำพิพากษาศาลทั่วประเทศถึง 336,265 คน แม้จำเลยเหล่านี้ส่วนใหญ่จะชำระค่าปรับแต่ก็มี บางส่วนต้องโทษกักขังแทนค่าปรับในปีเดียวกันรัฐจึงต้องใช้งบประมาณค่าอาหารเลี้ยงดูผู้ต้องโทษ กักขังไม่ว่าแทนค่าปรับหรือกักขังในฐานะ เป็นโทษแทนโทษจำคุก (ส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องโทษกักขัง แทนโทษปรับถึง 1,368,760 บาท) ดู รายงานประจำปีกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2527

เสียเช่นกัน เช่น การเปรียบเทียบในชั้นเจ้าพนักงานอาจลดลงอันจะเป็นเหตุให้คดีไปสู่ศาลมากขึ้น เพราะต่างก็หวังรอการลงโทษปรับในชั้นศาล นอกจากนี้ การรอการลงโทษปรับซึ่งเป็นโทษเล็กน้อยอยู่แล้ว อาจทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความขี้เกียจ และมีผู้กระทำความผิดกฎหมายเล็ก ๆ น้อย ๆ มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นด้วยกับการรอการลงโทษปรับ ซึ่งมีใช้อยู่ในบางประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น และประเทศออสเตรเลีย

ในส่วนของ การเลิกบังคับชำระค่าปรับ ภาระของจำเลยในการชำระค่าปรับย่อมสิ้นสุดลงเมื่อ

1. ผู้ต้องโทษชำระค่าปรับครบถ้วนแล้ว
2. ถ้าไม่ยอมชำระค่าปรับ เมื่อจำเลยถูกยึดทรัพย์สิน หรือกักขังแทนค่าปรับ

จนครบกำหนดแล้ว ก็ไม่มีกรณีต้องบังคับชำระค่าปรับอีก

3. เมื่อผู้กระทำความผิดตาย
4. การบังคับชำระค่าปรับยอมสิ้นไปด้วยอายุความ

กล่าวคือ ถ้ามิได้ปรับผู้ใดตามคำพิพากษากายใน 5 ปีนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด ก็ถือว่าล่วงเลยเวลาการลงโทษปรับ และถ้ามิได้ยึดทรัพย์สินหรือกักขังแทนค่าปรับภายใน 5 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็เป็นอันขาดอายุความยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือการกักขังแทนค่าปรับ

5. เมื่อมีกฎหมายเปลี่ยนแปลงความผิดหรือ เปลี่ยนแปลงโทษในทาง เป็นคุณแก่จำเลย

ข้อเสนอแนะ

เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาแล้ว นับว่าระบบโทษปรับตามกฎหมายไทยทันสมัยและเป็นธรรมมากขึ้น สอดคล้องกับหลักนิติศาสตร์ หลักทัณฑ์โทษ และหลักสิทธิมนุษยชนยิ่งขึ้น กล่าวคือ

1. มีการใช้หลักการลงโทษเรียงตามรายตัว (individualization of punishment) แทนที่จะลงโทษรวมกันหรือแทนกันดั่งในสมัยก่อน

2. มีการใช้วิธีกักขังแทนค่าปรับ แทนที่จะเป็นการจำคุกแทนค่าปรับ

3. มีการแก้ไขอัตราค่าปรับที่จะต้อง เปลี่ยนไป เป็นโทษกักขังให้สอดคล้องกับสภาวะค่าของเงินอันเป็นคุณแก่ผู้ต้องโทษยิ่งขึ้น ในปัจจุบันถืออัตราค่ากักขังแทนค่าปรับ 70 บาทต่อหนึ่งวัน

4. มีการจัดอัตราโทษปรับสำหรับความผิดต่าง ๆ ทั้งในประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่มีโทษทางอาญาให้ทันสมัยขึ้น เช่น แม้จะใช้ระบบ fixed-sum แต่ก็ให้ศาลใช้ดุลพินิจในระหว่างโทษปรับได้กว้างขวางขึ้น และมีการบัญญัติโทษปรับให้อัตราค่าปรับสัมพันธ์กับความหนักเบาของความผิด ราคาทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งความผิด และอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ยังมีส่วนที่น่าจะมีการปรับปรุงแก้ไขโดยอาศัยเหตุผลดังกล่าวแล้วในวิทยานิพนธ์นี้ข้างต้น ดังที่ ปรากฏในกฎหมายและวิธีปฏิบัติในต่างประเทศซึ่งแต่ละประเทศพยายามพัฒนาระบบโทษปรับให้ทันสมัยและเป็นธรรม ดังต่อไปนี้

1. โทษปรับ เป็นโทษที่มีมานานและเก่าแก่ ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นโดยตลอดว่ามีประโยชน์ในการนำมาใช้แทนโทษจำคุกระยะสั้น จึงควรส่งเสริมให้มีการกำหนดโทษ เช่นนี้ให้มาก
2. การเปรียบเทียบ เป็นการทำให้คดีอาญาเล็กน้อยและกรณีที่ผู้ต้องหาชำระเงินค่าปรับในอัตราสูงสุดไปชำระสำหรับความผิดบางประเภท เป็นหลักการที่ดี ควรส่งเสริมทั้งในกฎหมายและวิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงาน เพราะมีผลเป็นการลดภาระการนำคดีไปสู่ศาล จึงเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานควรดำเนินการให้คดีอาญาเล็กน้อย โดยวิธีดังกล่าวและควรให้ความสะดวกแก่ผู้ต้องหาในการชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบตนเอง ด้ยกับการใช้วิธีพิจารณาความอาญาอย่างรวบรัดหรือยื่นยอมของฝรั่งเศส เช่น การชำระโดยทางไปรษณีย์โดยการโอนเงินในบัญชีธนาคาร เป็นต้น
3. กฎหมายและแนวคำพิพากษาที่ว่าโทษปรับยอม เป็นอันระงับด้วยความตายของผู้กระทำความผิด เป็นสิ่งถูกต้องและเป็นธรรม สอดคล้องกับปรัชญาในการลงโทษปรับ จึงเป็นหลักการที่ควรยึดถือไว้ แม้แนวคำพิพากษาฎีกาจะยืนยันในหลักการนี้ คือ ไม่ยอมให้มีการยึดทรัพย์บังคับชำระค่าปรับจากกองมรดกของผู้ตาย หรือทายาทของผู้ตาย แต่ก็มีแนวความคิดของนักกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่ง และวิธีปฏิบัติในต่างประเทศให้ทำได้ จึงมีข้อนำพิจารณาว่า วันหนึ่งศาลอาจตีความไปในทางให้บังคับโทษปรับจากกองมรดกของผู้ตายได้ จึงอาจจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายในเรื่องนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นไว้ก่อนล่วงหน้า
4. ในขณะนี้ โทษที่จะลงแก่นิติบุคคล คือ โทษปรับและริบทรัพย์สิน แต่เนื่องจากการริบทรัพย์สินมีหลักเกณฑ์ของตัวซึ่งใช้ได้เฉพาะนิติบุคคล โทษที่ใช้อย่างแพร่หลายที่สุดกับนิติบุคคลจึงมีสถานเดียว คือ โทษปรับ ผู้เขียนเห็นว่า การมีโทษนี้เพียงสถานเดียวอาจทำให้นิติบุคคลไม่เข็ดหลาบ หวาดกลัว จึงควรมีมาตรการเสริมซึ่งจะเรียกว่า โทษเฉพาะสำหรับ

นิติบุคคลหรือวิธีการปลอดภัยสำหรับนิติบุคคลหรืออย่างอื่นก็ได้ เพื่อให้นิติบุคคลเกิดความเชื่อถือลาบ
 หวาดกลัว โดยเฉพาะในกรณีกระทำความผิดต่อเศรษฐกิจ เช่น นอกจากสิ่งปรับแล้ว ศาลอาจสั่ง
 ให้นิติบุคคลนั้น โฆษณาเปิดเผยข้อเท็จจริง เผยแพร่คำพิพากษาที่ลงโทษปรับ หรือสั่งให้ปฏิบัติอย่าง
 อื่นเพิ่มขึ้น เช่น งดประกอบกิจการบางอย่างในเวลาอันกำหนด นอกจากนี้ หากเป็นการกระทำ
 ความผิดที่มีโทษประหารชีวิตโทษจำคุก หรือโทษกักขัง ก็ควรให้ศาลสั่งเปลี่ยนโทษดังกล่าวเป็น
 โทษปรับได้ในกรณีที่นิติบุคคล เป็นจำเลยและกระทำความผิด เช่นการกระทำความผิดตามกฎหมาย
 ยาเสพติด เป็นต้น ดังมีตัวอย่างในกฎหมายของประเทศแคนาดา และนิวยอร์ค

5. ในส่วนของการชำระค่าปรับตามคำพิพากษาศาล ควรให้ความสะดวกแก่
 ผู้ต้องหาในการชำระค่าปรับ เช่นเดียวกับการให้ความสะดวกแก่ผู้ต้องหาในคดีการชำระค่าปรับ
 ตามที่เจ้าพนักงานเปรียบเทียบให้ชำระค่าปรับทางไปรษณีย์ การโอนเงินในบัญชี หรือวิธีอื่น ๆ ได้
 อย่างน้อยก็ทำนองเดียวกับการชำระค่าบริการสาธารณูปโภค เช่น ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์

6. ควรแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาให้มีการรอกการลงโทษปรับได้ ทำนอง
 เดียวกับการรอกการลงโทษจำคุก โดยอาจให้มีการคุมประพฤติประกอบด้วย

7. ควรแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ในเรื่องโทษปรับยอมให้ศาลมีอำนาจใช้
 ดุลพินิจให้ผ่อนหรือขยายระยะเวลาชำระค่าปรับได้ แม้จะมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1579/2521
 ยอมให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ก็ตาม แต่เป็นเรื่องของความเห็นหรือการตีความของศาลซึ่งมีผู้ไม่เห็น
 ด้วยเป็นอันมาก จึงควรแก้ไขในเรื่องนี้ให้ชัดเจนไว้ในกฎหมายว่าให้ทำได้ในเงื่อนไขอย่างไรบ้าง

8. ในขณะนี้ ระบบการปรับตามวัน (day-fine system) แม้จะมีส่วนดี
 อยู่มาก แต่อาจยังไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้อ
 ไม่แน่นอน การคิดคำนวณรายได้ต่อวันทำได้ยาก แม้จะนำมาใช้เป็นฐานคำนวณในเรื่องการชำระ
 ภาษีหรือการที่รัฐจะใช้สวัสดิการต่าง ๆ ก็ยังทำได้ยาก การนำระบบนี้มาใช้จึงอาจก่อให้เกิดปัญหา
 ความไม่เป็นธรรมได้ ทั้งที่แท้จริงต้องการก่อให้เกิดความเป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม สมควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ต่อไป และถ้าหากจะ
 ทดลองนำมาใช้ในความผิดบางประเภท เช่น ความผิดที่นิติบุคคลทำ หรือนำมาใช้ในความผิด
 เกี่ยวกับราชการซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการมีรายได้ชัดเจน ก็เป็นสิ่งที่น่าพิจารณาอยู่ไม่
 น้อยว่าอาจเป็นไปได้

9. การกักขังแทนค่าปรับ ตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาดังนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ควรวินิจฉัยโทษต่อกันได้ และควรปรับปรุงแก้ไขการกักขังแทนค่าปรับในอัตราที่ตรงต่อความเป็นจริง หรือมีหลักเกณฑ์ที่เป็นธรรมขึ้น ในขณะที่ การกักขังแทนค่าปรับคิดวันละ 70 บาท นับว่าตรงต่อสภาพค่าของเงิน ในเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่กำหนดขึ้นตามเกณฑ์ต่าง ๆ หลายประการ ทั้งสภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคม เคยมีผู้เสนอว่าอาจปรับให้ตรงต่อค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็มีข้อน่าคิดว่า ในขณะที่ ปี พ.ศ. 2532 อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำได้ปรับขึ้นเป็นถึง 76 บาทต่อวัน (บางจังหวัด) และอาจเป็น 78 บาทหรือ 80 บาทในไม่ช้า ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำอาจไม่สัมพันธ์กับการกักขังแทนค่าปรับนัก เพราะอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำก็ไม่เท่ากัน แต่ก็อาจเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาอย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าการบัญญัติไว้ตายตัวในประมวลกฎหมายอาญาอาจแก้ไขเพิ่มเติมได้ยากจึงน่าจะให้อำนาจฝ่ายบริหารออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดอัตราค่าปรับได้เองโดยกำหนดกรอบกว้าง ๆ ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา เพื่อป้องกันฝ่ายบริหารกลั่นแกล้ง เช่น "ทั้งนี้ต้องไม่ต่ำกว่าอัตรา 70 บาทต่อวัน" เป็นต้น รัฐเองควรมีการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องว่าควรปรับอัตรานี้อย่างไร ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ¹³

10. ควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีการทุเลาการลงโทษกักขังซึ่งรวมทั้งกักขังแทนค่าปรับได้ ในขณะที่ มาตรา 246-248 ให้ทุเลาการลงโทษได้ก็แต่เฉพาะโทษประหารชีวิต และโทษจำคุก ซึ่งผลก็คือ จำเลยที่วิกลจริต มีครรภ์แก่หรือคลอดบุตร ถ้าจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับก็ต้องกักขังไปเลยจะทุเลาไม่ได้ จึงควรให้มีการทุเลาได้

11. การปรับทำให้รัฐมีรายได้ แม้ตามความเป็นจริงแล้ว จะไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของการลงโทษปรับก็ตาม เช่น ในปีงบประมาณ 2528 รัฐมีรายได้จากค่าปรับทั้งหมดทุกชนิดถึง

¹³ การเปลี่ยนอัตราการกักขังแทนค่าปรับจากวันละ 20 บาท เป็น 70 บาท ก่อให้เกิดปัญหากฎหมายบางประการ เช่น เกิดกรณีเหลือเศษของ 70 บาทได้บ่อยครั้ง และปัญหาว่า ผู้ที่ถูกกักขังแทนค่าปรับตามกฎหมายเดิม ศาลจะต้องแก้ไขการกักขังแทนค่าปรับตามกฎหมายใหม่หรือไม่อย่างไร เหตุผลในการเปลี่ยนอัตราและผลกระทบจากการเปลี่ยนอัตราดังกล่าว ดู, จรัญ ภักดีธนากุล, "อันเนื่องมาแต่การเปลี่ยนอัตราการกักขังแทนค่าปรับจากวันละ 20 บาท เป็นวันละ 70 บาท", วารสารนิติศาสตร์ศรีปทุม, ปีที่ 3, เล่มที่ 1, 2531 หน้า 105-113

1,588,916,558.72 บาท ปีงบประมาณ 2529 รัฐมีรายได้จากค่าปรับ 1,465,416,950.32 บาท ในปีงบประมาณ 2530 รัฐมีรายได้จากค่าปรับ 1,331,143,552.41 บาท และในปีงบประมาณ 2531 รัฐมีรายได้จากค่าปรับ 1,409,827,656.28 ซึ่งจะเห็นได้ว่าค่าปรับเหล่านี้มีจำนวนมากเงินที่ได้จากค่าปรับเหล่านี้ในสมัยก่อนก็เรียกรวม ๆ ว่า เข้าหลวง เข้าท้องพระคลัง หรือเป็นพินัยหลวง ในปัจจุบันเรียกว่า "เงินงบประมาณรายได้ประเภทอื่น ๆ" ซึ่งรัฐจะนำไปใช้ในกิจการต่าง ๆ ได้ผู้เขียนเห็นว่า เนื่องจากในปัจจุบันยังมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการชดเชยจากผู้กระทำผิด และรัฐเองก็ต้องสูญเสีย งบประมาณไปเป็นจำนวนมาก ก็มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษสถานต่าง ๆ แม้แต่ผู้ต้องโทษกักขังแทนโทษปรับเอง เงินรายได้จากค่าปรับจึงน่าจะนำมาตั้งเป็นกองทุน เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายที่ไม่ได้รับการชดเชยจากผู้กระทำผิด ทั้งนี้ อาจให้อำนาจศาลสั่งให้ผู้ถูกปรับ จ่ายค่าปรับเพิ่มขึ้นอีกจำนวนหนึ่งนอกเหนือจากค่าปรับที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ปกติแล้วดังที่ปฏิบัติในประเทศฝรั่งเศส สำหรับความผิดบางประเภท เช่น ใช้รถยนต์โดยไม่มียประกัน ซึ่งเรื่องนี้ควรแก่การศึกษาวิจัยโดยเฉพาะต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย